

Maktlekar

Diskussionsunderlag

Vissa maktlekar innebär att den ena ska tjäna den andra. Om tjänaren inte lyder hotar utfrysning eller annan bestraffning, oftast i form av våld. Andra lekar handlar om att tåla så mycket smärta som möjligt. Den som är tuffast och klarar mest får leda. Det handlar om makten i gänget. Se exempel på maktlekar sist i dokumentet.

Gör så här:

1. Ställ en inledande fråga om maktlekar. Förklara begreppet om eleverna inte känner till det.
– Förekommer det lekar på vår skola som kan kallas maktlekar?

Ja, Nej, Kanske, Berätta!

2. Om svaret är nej: Berätta om de maktlekar som exemplifieras på sista sidan. Be eleverna komma på fler exempel och lära sig förstå skillnaden på lek och maktlek.

Diskutera och värdera

Välj en eller flera av diskussionsfrågorna nedan. Använd handuppräckning, eller "fyra hörn" som metod beroende på vad som passar bäst. Genom att ställa följdfrågor till det som eleverna säger när de motiverar hur de tänker kan du problematisera ytterligare. Tänkbara följdfrågor är:

- Vad blir konsekvensen av det?
- Hur långt ska man gå då?
- Vad kan hända då?

- A. En flicka förklarar lekarna så här:

– Man vill veta vilka som är bättre och vilka som är sämre. Genom att stampa ner andra känner man sig lite bättre själv.

Stämmer det som flickan säger, att man känner sig bättre själv?

Ja, Nej, Kanske. Motivera!

Är någon som stampar ner andra bättre än andra?

Ja, Nej, Kanske. Motivera!

- B. En tolvårig pojke vittnar om att våldet i leken kan vara grovt:

– *Olli får stryk* är en rätt farlig lek ibland... De andra kan sparka så att man tappar andan och ibland sparkar de på huvudet.

Hur tänker du om det som pojken säger?

Det är en livsfarlig lek. Sluta!

Det kan vara farligt, men var och en får välja om de vill vara med.

Han är en mes, lite får man väl tåla.

Annat svar.

C. En femtonårig pojke förklarar vad som gäller:

- Man kan inte dra sig ur. Man måste ställa upp, annars är man en bangare. Vissa lekar är dumma men jävligt roliga. Man tänker inte på hur allvarligt det är när man är inne i det.

Hur tänker du om det som pojken säger?

Man är svag om man drar sig ur.

Man är stark om man drar sig ur.

Det spelar ingen roll om man drar sig ur, eller är med.

Annat svar.

D. Björn Eriksson, professor i sociologi, säger:

- Det är klart att det är tokigt om lekarna urartar till trakasserier eller misshandel. Då måste de vuxna ingripa.

Hur upplever du att vuxna reagerar när de upptäcker trakasserier?

De flesta ingriper direkt.

De flesta blundar och låtsas inget om.

De flesta bryr sig inte alls.

Annat svar.

E. Läkaren och psykoanalytikern Björn Wrangsjö säger att makt och lek är som olja och vatten. De passar inte ihop:

- Så snart någon tvingar någon annan har leken förvandlats till förtryck. Den starkaste sätter reglerna och tar sig tolkningsföreträde, han definierar förtrycket som en lek och skaffar sig därmed fribrev för ännu värre trakasserier.

Hur tänker du om det som Björn Wrangsjö säger?

Det är sant, den starkaste sätter reglerna och så måste det vara.

Den starkaste ska inte få sätta reglerna. Det ska jag göra.

Den starkaste ska inte få sätta reglerna. Majoriteten ska bestämma.

Annat svar.

pxà à xâ-xèèx

- Hur vill du vuxna att vuxna agerar om de upptäcker maktlekar som urartar?
- Hur vill du att kompisar agerar om de upptäcker maktlekar som urartar?
- Vad kan du själv göra om du upptäcker maktlekar som urartar?

F. Hur har dina tankar om maktlekar förändrats efter diskussionen?

Jag bryr mig inte.

Jag har blivit inspirerad till att testa maktlekar.

Jag har blivit motiverad till att försöka stoppa maktlekar.

Annat svar.

Exempel på maktlekar

Exempel 1

Att räkna bilar med blå färg är en lek. Att slå någon när man ser en gul bil är en maktlek.

Exempel 2

Att tävla om vem som först kommer ut ur tåget är en lek. Att slå den som sist ser ett mötande tåg är en maktlek.

Exempel 3

Att hjälpa varandra i matsalen är snällt. Att vara någons slav för en dag är kränkande.

Exempel 4

Att spela fotboll kan vara kul. Om man får sparka och slå den som missar målet så blir fotboll en maktlek.

Exempel 5

Att kalla någon ett smeknamn kan betyda att man är bästa vänner. Att bli kallad ett elakt och kränkande namn när man förlorat en tävling, är en maktlek.